A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2008. június 24. *

A C-188/07. sz. ügyben,

az EK 234. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Cour de cassation (Franciország) a Bírósághoz 2007. április 3-án érkezett, 2007. március 28-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **Commune de Mesquer**

és

a **Total France SA**,

a **Total International Ltd**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: C. W. A. Timmermans, a második tanács elnöke, elnökként eljáró bíró, A. Rosas, K. Lenaerts és L. Bay Larsen tanácselnökök, R. Silva de Lapuerta, K. Schiemann, P. Kūris, E. Levits, A. Ó Caoimh, P. Lindh, J.-C. Bonichot, T. von Danwitz és C. Toader (előadó) bírák,

* Az eljárás nyelve: francia.

főtanácsnok: J. Kokott,
hivatalvezető: M.-A. Gaudissart egységvezető,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2008. január 22-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a Commune de Mesquer képviseletében C. Lepage és A. Moustardier ügyvédek,

– a Total France SA és Total International Ltd képviseletében J.-P. Hordies, C. Smits, M. Memlouk, J. Boivin, E. Fontaine és F.-H. Briard ügyvédek,

– a francia kormány képviseletében G. de Bergues és A.-L. During, meghatalmazotti minőségben,

– a belga kormány képviseletében L. Van den Broeck, meghatalmazotti minőségben,

– az olasz kormány képviseletében I. M. Braguglia, meghatalmazotti minőségben, segítője: D. Del Gaizo avvocato dello Stato

– az Egyesült Királyság Kormánya képviseletében C. Gibbs és I. Rao, meghatalmazotti minőségben, segítőjük: J. Maurici barrister,

– az Európai Közösségek Bizottsága képviseletében M. Konstantinidis, J.-B. Laignelot és G. Valero Jordana, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2008. március 13-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az 1996. május 24-i 96/350/EK bizottsági határozattal (HL L 135., 32. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 3. kötet, 59. o.) módosított, a hulladékokról szóló 1975. július 15-i 75/442/EGK tanácsi irányelv (HL L 194., 39. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 1. kötet, 23. o., a továbbiakban: 75/442 irányelv) 1. és 15. cikkének, valamint I. mellékletének értelmezésére irányul.

2 E kérelem előterjesztésére a Commune de Mesquer, valamint a Total France SA és a Total International Ltd (a továbbiakban együtt: Total társaságok) közötti, az Erika olajszállító tartályhajó hajótörését követően az említett önkormányzat területére ömlött hulladék által okozott kár megtérítésére vonatkozó peres eljárás keretében került sor.

Jogi háttér

A nemzetközi szabályozás

3 Az 1992. november 27-én Londonban aláírt jegyzőkönyvvel (HL 2004. L 78., 32. o.; magyar nyelvű különkiadás 11. fejezet, 50. kötet, 109. o.) módosított, az olajszennyezéssel okozott károkkal kapcsolatos polgári jogi felelősségről szóló, Brüsszelben 1969. november 29-én megkötött nemzetközi egyezmény (a továbbiakban: polgári jogi felelősségről szóló egyezmény) szabályozza a tartályhajókból származó perzisztens szénhidrogén kiömléséből származó kárért a hajótulajdonosra háruló felelősséget. Az egyezmény az objektív felelősség elvét alkalmazza, a felelősség mértékét a hajó űrtartalmához viszonyított összegben korlátozza, és kötelező felelősségbiztosítási rendszert vezet be.

4 A polgári jogi felelősségről szóló egyezmény 2. cikkének a) pontja értelmében az egyezményt az olyan károkra kell alkalmazni, melyek egy szerződő állam felségterületén következnek be, beleértve a parti tengert is, és egy szerződő államnak a nemzetközi joggal összhangban megállapított kizárólagos gazdasági övezetében következnek be, vagy amennyiben a szerződő állam ilyen övezetet nem állapított meg, az állam parti tengerén kívül eső és azzal szomszédos területen, melyet az érintett állam a nemzetközi joggal összhangban határozott meg, és amely nem terjed 200 tengeri mérföldnél távolabb az alapvonalaktól, ahonnan parti tengerének szélességét mérik.

5 A polgári jogi felelősségről szóló egyezmény 3. cikkének (4) bekezdése szerint „a szennyezéssel okozott kárért ezen egyezmény szerint vagy másként semmilyen kártérítési igényt nem lehet benyújtani […] a hajó bármely bérlőjével (leírásától függetlenül, beleértve a hajót személyzet nélkül bérlő személyt), vezetőjével vagy üzemeltetőjével szemben […] kivéve, ha a kár személyes cselekedetükből vagy mulasztásukból

fakad, melyet ilyen kár okozásának szándékával, vagy gondatlanul tettek, tudatában annak, hogy az valószínűleg ilyen kárt fog eredményezni.”

6 Az 1992. november 27-én Londonban aláírt jegyzőkönyvvel (HL 2004. L 78., 40. o.; magyar nyelvű különkiadás 11. fejezet, 50. kötet, 117. o.) módosított, az olajszennyezéssel okozott károk megtérítésére létesítendő nemzetközi alap létrehozásáról szóló, Brüsszelben 1971. december 18-án megkötött nemzetközi egyezmény (a továbbiakban: FIPOL egyezmény) kiegészíti a polgári jogi felelősségről szóló egyezményt, létrehozva a károsultak kártalanításának rendszerét.

7 Az olajszennyezéssel okozott károk megtérítésére szolgáló nemzetközi alap (a továbbiakban: FIPOL) – melyet a kőolajtermelők hozzájárulásaiból finanszíroznak – valamely 2003-nál korábbi eseményt 135 millió DTS (*droits de tirage spéciaux*: különleges lehívási jogok) erejéig fedez. A FIPOL egyezmény 4. cikke szerint a károsultak kártérítési keresetet indíthatnak a károkozás helye szerinti, ezen egyezményben részes állam bírósága előtt, többek között akkor, amikor a polgári jogi felelősségről szóló egyezmény nem rendelkezik a szóban forgó kárért fennálló felelősségről, vagy amikor a hajó tulajdonosa fizetésképtelen, vagy az említett egyezmény értelmében mentesül a felelősség alól.

8 Az olajszennyezéssel okozott károk megtérítésére létesítendő nemzetközi alap létrehozásáról szóló 1992. évi nemzetközi egyezményhez csatolt 2003. évi jegyzőkönyv (HL 2004. L 78., 24. o.; magyar nyelvű különkiadás: 11. fejezet, 50. kötet, 101. o.) nemzetközi kiegészítő alapot hoz létre az olajszennyezéssel okozott károk megtérítésére, melynek neve „az olajszennyezéssel okozott károk megtérítésére szolgáló 2003. évi nemzetközi kiegészítő alap”, amely a FIPOL-lal együtt 750 millió elszámolási egység erejéig nyújt fedezetet a 2003. november 1-je után bekövetkező meghatározott eseményekre nézve.

A közösségi szabályozás

A 75/442 irányelv

9 A 75/442 irányelv harmadik preambulumbekezdése szerint a hulladékártalmatlanítással kapcsolatos minden szabályozás alapvető célja az emberi egészség és a környezet védelme a hulladék gyűjtése, szállítása, kezelése, tárolása és lerakása által okozott káros hatások ellen.

10 A 75/442 irányelv 1. cikke szerint:

„Ezen irányelv alkalmazásában:

a) *»hulladék«:* az I. mellékletben felsorolt kategóriák bármelyikébe tartozó olyan anyag vagy tárgy, amelytől birtokosa megválik, megválni szándékozik, vagy megválni köteles;.

A Bizottság […] jegyzéket készít azokról a hulladékokról, amelyek az I. mellékletben felsorolt hulladékkategóriákba tartoznak. […];

b) *»termelő«:* akinek a tevékenysége során hulladék keletkezik (»eredeti előállító«), és/vagy bárki, aki előkészítő feldolgozási folyamatot, keverést vagy egyéb olyan

műveletet végez, ami ezen hulladék jellegében vagy összetételében változást eredményez;

c) *»birtokos«:* a hulladék termelője, vagy az a természetes vagy jogi személy, akinek a hulladék a birtokában van;

[…]

e) *»ártalmatlanítás«:* bármely művelet, amit a II. A. melléklet felsorol;

f) *»hasznosítás«:* bármely olyan művelet, amit a II. B. melléklet felsorol;

g) *»gyűjtés«:* a hulladék összeszedése, válogatása és/vagy összekeverése elszállítás céljából.”

11 Az irányelv 8. cikke értelmében:

„A tagállamoknak meg kell tenniük a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy bármely hulladékbirtokos:

– átadja hulladékát kezelésre egy magán vagy közületi hulladékgyűjtőnek, vagy egy olyan vállalkozásnak, aki a II. A. vagy II. B. mellékletben felsorolt műveleteket végzi, vagy

– maga hasznosítja vagy ártalmatlanítja a hulladékát ezen irányelv rendelkezéseivel összhangban.”

12 A 75/442 irányelv 15. cikke kimondja, hogy:

„A »szennyező fizet« elvvel összhangban a hulladékártalmatlanítással kapcsolatban felmerülő költségeket az alábbiak viselik:

– a hulladékbirtokos, aki a hulladékot átadja egy hulladékgyűjtőnek vagy a 9. cikk értelmében vett vállalkozásnak,

és/vagy

– a termék előző birtokosai vagy gyártója, akitől a hulladék származott [helyesen: a hulladék korábbi birtokosai vagy annak a terméknek a gyártója, amiből a hulladék származott].”

13 A 75/442 irányelv „Hulladékkategóriák” című I. mellékletének Q4, Q11, Q13 és Q16 kategóriái a következőket tartalmazzák:

„Q4 Kiömlött, veszendőbe ment, vagy egyéb kárt szenvedett anyagok, beleértve bármely, baleset következményeként szennyeződött anyagot, berendezést stb. […]

Q11 Ásványinyersanyag-kitermelés és nyersanyag-feldolgozás maradékai (pl. bányászati maradékok, olajkitermelés hulladékai stb.) […]

Q13 Bármely anyag vagy termék, amelynek használatát jogszabály tiltja […]

Q16 Bármely olyan anyag vagy termék, ami nem tartozik a fenti kategóriákba."

14 A 75/442 irányelv „Ártalmatlanítást szolgáló műveletek" című II. A. mellékletének célja a gyakorlatban előforduló ártalmatlanítási műveletek felsorolása, míg ugyanezen irányelv „Hasznosítást szolgáló műveletek" című II. B. mellékletének a célja a gyakorlatban előforduló hulladékhasznosítási műveletek felsorolása.

15 A hulladékokról szóló, 2006. április 5-i 2006/12/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 114., 9. o.) az áttekinthetőség és érthetőség érdekében kodifikálja a 75/442 irányelvet: 1. és 15. cikkében, valamint I., II. A. és II. B. mellékletében átveszi a fent említett rendelkezéseket. A 2006/12 irányelv elfogadására azonban az alapügyben szereplő tényállás megvalósulását követően került sor, így ezen irányelv rendelkezései az alapügyre nem vonatkoznak.

A 68/414/EGK irányelv

16 Az 1998. december 14-i 98/93/EK tanácsi irányelvvel (HL L 358., 100. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 2. kötet, 68. o.) módosított, az EGK tagállamainak minimális kőolaj- és/vagy kőolajtermék-készletezési kötelezettségéről szóló 1968. december 20-i 68/414 tanácsi irányelv (HL L 308., 14. o.; magyar nyelvű különkiadás 12. fejezet, 1. kötet, 29. o.), amely többek között esetleges hiány vagy a készletek beszerzésében bekövetkező válsághelyzet esetére ír elő készletezési kötelezettséget, 2. cikkében a fűtőolajokat a kőolajtermékek közé sorolja.

A 2004/35/EK irányelv

17 A környezeti károk megelőzése és felszámolása tekintetében a környezeti felelősségről szóló, 2004. április 21-i 2004/35/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 143., 56. o., magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 8. kötet, 357. o.) 10. preambulumbekezdésének szövege a következő:

„Kifejezetten figyelembe kell venni az Euratom-Szerződést, az idevágó nemzetközi egyezményeket, és azokat a közösségi jogszabályokat, amelyek átfogóbban és szigorúbban szabályozzák az ezen irányelv alkalmazási körébe tartozó tevékenységek gyakorlását. […]”

18 A 2004/35 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése kimondja:

„Ez az irányelv nem alkalmazandó olyan esemény miatt bekövetkező környezeti kár vagy ilyen jellegű közvetlen kárveszély esetén, amelynek tekintetében a felelősség

vagy a kártérítés az érintett tagállamban hatályban lévő, a IV. mellékletben felsorolt nemzetközi egyezmények bármelyikének alkalmazási körébe tartozik, beleértve azok jövőbeli módosításait is."

19 A 2004/35 irányelv IV. mellékletének szövege a következő:

„A 4. cikk (2) bekezdésében említett nemzetközi egyezmények

a) az olajszennyezéssel okozott károkkal kapcsolatos polgári jogi felelősségről szóló, 1992. november 27-i nemzetközi egyezmény;

b) az olajszennyezéssel okozott károk megtérítésére létesítendő nemzetközi alap létrehozásáról szóló, 1992. november 27-i nemzetközi egyezmény;

[…]".

A 2004/246/EK határozat

20 A Tanács 2004. március 2-án elfogadta a tagállamoknak az olajszennyezéssel okozott károk megtérítésére létesítendő nemzetközi alap létrehozásáról szóló, 2002. évi nemzetközi egyezmény 2003. évi jegyzőkönyve aláírására, megerősítésére, illetve az ahhoz való csatlakozásra a Közösség érdekében történő felhatalmazásáról, valamint

Ausztriának és Luxemburgnak az annak alapjául szolgáló okmányokhoz való csatlakozásra a Közösség érdekében történő felhatalmazásáról szóló 2004/246/EK határozatot (HL L 78., 22. o.; magyar nyelvű különkiadás 11. fejezet, 50. kötet, 99. o.).

21 A 2004/246 határozat 4. preambulumbekezdésének szövege a következő:

„A kiegészítő alapról szóló jegyzőkönyv értelmében csak szuverén államok lehetnek annak részes felei; ezért jelenleg nem lehetséges a Közösség számára, hogy megerősítse a jegyzőkönyvet, illetve csatlakozzon ahhoz, és erre nézve a közeljövőben sincs semmilyen kilátás."

22 A 2004/246 határozat 1. cikke (1) bekezdésének és 4. cikkének szövege a következő:

„*1. cikk*

(1) A Tanács a Közösség érdekében felhatalmazza a tagállamokat arra, hogy a következő cikkekben rögzített feltételekre is figyelemmel aláírják és megerősítsék az olajszennyezéssel okozott károk megtérítésére létesítendő nemzetközi alap létrehozásáról szóló, 2002. évi nemzetközi egyezmény 2003. évi jegyzőkönyvét, illetve csatlakozzanak ahhoz.

[…]

4. cikk

A tagállamok a lehető legrövidebb időn belül minden erőfeszítést megtesznek a kiegészítő alapról szóló jegyzőkönyv és az annak alapjául szolgáló okmányok olyan értelmű módosítása érdekében, amely lehetővé teszi, hogy a Közösség azok részesévé váljék."

A nemzeti szabályozás

23 A hulladékok ártalmatlanításáról és az anyagok visszanyeréséről szóló, 1975. július 11-i 75-663. sz. törvény (JORF 1975. július 16., 7279. o.) 2. cikke, jelenleg a környezet védelméről szóló törvény (Code de l'environnement) L. 541-2. cikke szerint:

„Bármely személy, aki hulladékot termel vagy birtokol, amely káros hatással lehet a talajra, a növény és állatvilágra, helyekre vagy a tájképre, szennyezi a levegőt és a vizeket, zaj- vagy szaghatással jár, és általában veszélyezteti az emberi egészséget és a környezetet, köteles annak ártalmatlanítását elvégezni vagy mással elvégeztetni a jelen fejezet rendelkezéseinek megfelelően, az említett hatások elkerülésére alkalmas körülmények között.

A hulladék ártalmatlanítása magában foglalja a gyűjtési, szállítási, tárolási válogatási és kezelési műveleteket, amelyek az újrahasználható anyagok vagy energia visszanyeréséhez szükségesek, valamint bármely más terméknek a természetes környezetben való lerakásához az előző bekezdésben említett zavaró hatások elkerülésére alkalmas körülmények között."

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

24 1992. december 12-én a máltai lobogó alatt közlekedő, a Total International Ltd társaság által bérelt Erika olajszállító tartályhajó pointe de Penmarc'h-tól (Finistère, Franciaország) körülbelül 35 tengeri mérföldre elsüllyedt, rakományának és tartályainak egy része a tengerbe ömlött, előidézve Franciaország atlanti partjainak szennyeződését.

25 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból és a Bíróság elé terjesztett észrevételekből kiderül, hogy az olasz ENEL vállalkozás villamosenergia előállításához tüzelőanyagként szolgáló nehézfűtőolaj szállítására vonatkozó szerződést kötött a Total International Ltd-vel. E szerződés végrehajtásaként a Total France SA-vá átalakult Total raffinage distribution eladta a Total International Ltd-nek a nehézfűtőolajat, amely kibérelte az Erika tartályhajót, hogy azzal szállítsa a nehézfűtőolajat Milazzo (Olaszország) kikötőjéből Dunkerque (Franciaország) kikötőjébe.

26 A Commune de Mesquer 2000. június 9-én keresetet indított a Total társaságok ellen a saint-nazaire-i tribunal de commerce-hez (kereskedelmi bíróság) előtt, kérve többek között annak megállapítását, hogy a 75-663. sz. törvény alapján a területén szétterjedt hulladék által okozott kárért e társaságokat terheli felelősség, és e társaságok egyetemleges kötelezését az önkormányzat területének a környezeti szennyeződéstől való megtisztítási műveletei címén felmerült összeg, vagyis 69 232,42 euró megfizetésére.

27 A bíróság elutasította a felperes kérelmét, ezért a Commune de Mesquer fellebbezést nyújtott be a rennes-i cour d'appelhez (fellebbviteli törvényszék, Rennes), amely 2002. február 13-i ítéletében jóváhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét, megállapítva, hogy a jelen esetben a nehézfűtőolaj nem hulladéknak, hanem tüzelőanyagként használható, meghatározott célra szánt energiaforrásnak minősül. Noha a rennes-i cour d'appel elismerte, hogy a kiömlött nehéz fűtőanyag vízzel és homokkal keveredve hulladékot képez, mindazonáltal úgy ítélte meg, hogy a Total társaságok felelősségének megállapítására nincs jogszabályi alap, mivel a társaságokat sem az említett hulladék gyártójának, sem birtokosának nem lehet tekinteni. A Commune de Mesquer ekkor felülvizsgálati eljárást indított.

28 A Cour de cassation (Semmítőszék, Franciaország) úgy ítélte meg, hogy a jelen ügyben a 75/442 irányelv értelmezésének komoly nehézsége merült fel, ezért felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) A nehézfűtőolaj – amely az olajfinomítási eljárásból származó, a felhasználó előírásainak megfelelő termék, amelyet a termelő tüzelőanyagként való értékesítésre szánt, és amelyet a […] 68/414 tanácsi irányelv megemlít, a […] 2006/12 irányelvvel egységes szerkezetbe fogalt […] 75/442 irányelv 1. cikke értelmében hulladéknak minősíthető-e?

2) Az a rakomány nehézfűtőolaj, amelyet hajón szállítanak, és véletlenül a tengerbe ömlik, önmagában vagy a vízzel és az üledékkel összekeveredve hulladéknak minősül-e a […] 2006/12 irányelv I. mellékletének Q4. [kategóriája] értelmében?

3) Az első kérdésre adott negatív és a második kérdésre adott pozitív válasz esetén a nehézfűtőolaj termelője (Total raffinage [distribution]) és/vagy az eladója és a hajó bérlője (Total international Ltd) a […] 2006/12 irányelv 1. cikkének b) és c) pontja értelmében és ezen irányelv 15. cikkének alkalmazásában a hulladék termelőjének és/vagy birtokosának tekinthetők-e, ha a nehézfűtőolajat hulladékká átalakító baleset időpontjában a terméket harmadik személy szállította?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az elfogadhatóságról

29 A Total társaságok szerint a jelen előzetes döntéshozatal iránti kérelmet elfogadhatatlannak kell nyilvánítani, mivel a Commune de Mesquer a FIPOL alapján már kártalanításban részesült, következésképpen nem fűződik érdeke az eljáráshoz. Ilyen körülmények között az előzetes döntéshozatal iránti kérelem hipotetikus jellegű.

30 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a nemzeti bíróság által saját felelősségére meghatározott jogszabályi és ténybeli háttér alapján – amelynek helytállóságát a Bíróság nem vizsgálhatja – a közösségi jog értelmezésére vonatkozóan előterjesztett kérdések releváns voltát vélelmezni kell. A nemzeti bíróságok által előterjesztett előzetes döntéshozatal iránti kérelem Bíróság általi elutasítása csak abban az esetben lehetséges, amennyiben nyilvánvaló, hogy a közösségi jog értelmezése, amelyet a nemzeti bíróság kért, nem függ össze az alapeljárás tényállásával vagy tárgyával, illetve ha a szóban forgó probléma hipotetikus jellegű, vagy a Bíróság nem rendelkezik azon ténybeli és jogi elemek ismeretével, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a feltett kérdéseket hatékonyan megválaszolja (lásd ilyen értelemben a C-222/05–C-225/05. sz., Van der Weerd és társai ügyben 2007. június 7-én hozott ítélet [EBHT 2007., I-4233. o.] 22. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

31 Másfelől az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az ügyben eljáró nemzeti bíróság feladata, hogy az ügy sajátosságaira figyelemmel megítélje mind az előzetes döntéshozatal szükségességét ítéletének meghozatala szempontjából, mind pedig a Bíróság elé terjesztendő kérdések jelentőségét (a C-393/04. és C-41/05. sz. Air Liquide Industries Belgium egyesített ügyekben 2006. június 15-én hozott ítélet [EBHT 2006., I-5293. o.] 24. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

32 E tekintetben az iratokból kiderül, hogy a Commune de Mesquer ténylegesen részesült kifizetésekben a FIPOL alapján, melyek teljesítésére azután került sor, hogy az önkormányzat kártérítési igényt fogalmazott meg többek között az Erika tartályhajó tulajdonosával és a FIPOL-lal szemben. E kifizetésekre azon megegyezés keretében került sor, mellyel az önkormányzat – a kifizetett összegek visszatérítésének terhe mellett – kifejezetten lemondott mindenfajta eljárásról és perről.

33 Úgy tűnik, a kérdést előterjesztő bíróság birtokában volt ezen információknak, ennek ellenére nem vélte úgy, hogy az alapeljárás megszűnt volna, vagy a Commune de Mesquer elvesztette volna az eljáráshoz fűződő érdekét, és arról sem tett le, hogy előzetes döntéshozatal céljából kérdéseket terjesszen a Bíróság elé.

34 Ilyen körülmények között válaszolni kell a Cour de cassation által előterjesztett kérdésekre.

Az első kérdésről

35 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság arra keres választ, hogy a tüzelőanyagként értékesített nehézfűtőolaj hulladéknak minősíthető-e a 75/442 irányelv 1. cikkének a) pontja értelmében.

36 A Total társaságok, az észrevételeket előterjesztő tagállamok és a Bizottság álláspontja az, hogy erre a kérdésre nemleges választ kell adni. Egyedül a Commune de Mesquer állítja, hogy az ilyen nehézfűtőolajat hulladéknak kell minősíteni, és a kérdéses anyag a veszélyes és tiltott anyagok körébe tartozik.

37 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a 75/442 irányelv 1. cikkének a) pontja értelmében hulladék az I. mellékletben felsorolt kategóriák bármelyikébe tartozó olyan anyag vagy tárgy, amelytől birtokosa megválik, megválni szándékozik, vagy megválni köteles.

38 Az említett irányelvvel összefüggésben a hulladék fogalmának alkalmazási köre a „megválni" kifejezés jelentésétől függ (a C-129/96. sz. Inter-Environnement Wallonie ügyben 1997. december 18-án hozott ítélet [EBHT 1997., I-7411. o.] 26. pontja), következésképpen a Bíróság ítélkezési gyakorlatának megfelelően e kifejezést az irányelv céljának fényében kell értelmezni (a C-418/97. és C-419/97. sz., ARCO Chemie Nederland és társai egyesített ügyekben 2000. június 15-én hozott ítélet [EBHT 2000., I-4475. o.] 37. pontja), amelyet az említett irányelv harmadik preambulumbekezdése úgy határoz meg, mint az emberi egészség és a környezet védelmét a hulladék gyűjtése, szállítása, kezelése, tárolása és lerakása által okozott káros hatások ellen; tekintetbe véve az EK 174. cikk (2) bekezdését is, amely előírja, hogy a Közösség környezetpolitikájának célja a magas szintű védelem, és ez a politika az elővigyázatosság és a megelőzés elvén alapul (a C-457/02. sz. Niselli-ügyben 2004. november 11-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-10853. o.] 33. pontja).

39 A Bíróság azt is kimondta, hogy a 75/442 irányelv által követett célra tekintettel a hulladék fogalma nem értelmezhető megszorítóan (a fent hivatkozott ARCO Chemie Nederland és társai ügyben hozott ítélet 40. pontja).

40 E kifejezés vonatkozhat minden olyan tárgyra és anyagra, amelytől a birtokosa megválik, akkor is, ha ezek piaci értékkel rendelkeznek, és újrafeldolgozás, hasznosítás vagy ismételt felhasználás céljából üzletszerűen gyűjtik őket (lásd különösen a C-9/00. sz., Palin Granit és Vehmassalon Kansanterveystyön Kuntayhtymän hallitus ügyben 2002. április 18-án hozott ítélet [EBHT 2002., I-3533. o.] 29. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

41 E tekintetben bizonyos körülmények utalhatnak anyagtól vagy tárgytól való „megválást" jelző cselekedet, szándék vagy kötelezettség meglétére a 75/442 irányelv 1. cikkének a) pontja értelmében pontosan ez a helyzet, ha a felhasznált anyag termelési maradékanyag, azaz olyan termék, amelynek nem ez volt a rendeltetése (lásd e

tekintetben a fent hivatkozott ARCO Chemie Nederland és társai ügyben hozott ítélet 83. és 84. pontját). Így a Bíróság pontosította, hogy a gránitkifejtőből származó törmelék, amely nem a kifejtő által elsődlegesen keresett termék, főszabály szerinti hulladéknak tekintendő (a Palin Granit ügyben hozott ítélet 32. és 33. pontja).

42 Mindazonáltal valamely tárgy, anyag vagy nyersanyag, amely egy olyan termelési vagy bányászati folyamatból származik, amelynek rendeltetése alapvetően nem ezen tárgy, anyag vagy nyersanyag termelése, nem csak maradéknak minősülhet, hanem melléktermékeknek is, amelytől a termelő vállalat nem kíván megválni, hanem azt egy későbbi folyamat során számára gazdaságilag előnyös feltételek mellett, előzetes feldolgozási eljárás nélkül fel kívánja használni, vagy kereskedelmi forgalomba tervezi hozni (lásd a fent hivatkozott Palin Granit ügyben hozott ítélet 34. pontját, valamint a C-235/02. sz., Saetti és Frediani ügyben 2004. január 15-én hozott végzés [EBHT 2005., I-1005. o.] 35. pontját).

43 Semmi nem indokolja ugyanis, hogy a 75/442 irányelv rendelkezéseinek vessünk alá olyan tárgyakat, anyagokat vagy nyersanyagokat, amelyek a feldolgozástól függetlenül is gazdasági értékkel rendelkeznek, és mint ilyenek az ezen árukra vonatkozó jogszabályok hatálya alá tartoznak (lásd a Palin Granit ítélet 35. pontját, valamint a fent hivatkozott Saetti és Frediani ügyben hozott végzés 35. pontját).

44 Mindennek ellenére, figyelembe véve a hulladék fogalmának minél tágabb értelmezésére vonatkozó kötelezettséget az azok természetéből következő negatív hatások és terhelések korlátozása érdekében, a melléktermékekre vonatkozó fenti érveléshez folyamodást azokra az esetekre kell korlátozni, amelyek során a tárgyak, az anyag vagy nyersanyag ugyanazon termelési körben történő előzetes feldolgozás nélküli újrafelhasználása nemcsak lehetséges, hanem bizonyos is (a Palin Granit ítélet 36. pontja, valamint a fent hivatkozott Saetti és Frediani ügyben hozott végzés 36. pontja).

45 Így tehát egy adott anyag 75/442 irányelv alapján történő hulladéknak való minősítése tekintetében a kérdéses anyag termelési maradék mivolta mellett egy második meghatározó kritérium az anyag előzetes feldolgozás nélküli újrafelhasználásának valószínűsége. Ha az adott anyag újrafelhasználási lehetősége mellett az is megállapítható, hogy annak megvalósítása az anyag birtokosa számára tényleges gazdasági

előnnyel jár, akkor az ilyen újrafelhasználás valószínűsége magas. Ebben az esetben a szóban forgó anyag már nem olyan teher, amelytől birtokosa meg kíván válni, hanem valódi terméknek minősül (a fent hivatkozott Palin Granit ítélet 37. pontja).

46 Úgy tűnik, hogy az alapügyben a szóban forgó anyag az olajfinomítás során keletkezik.

47 Ez a maradékanyag azonban előnyös gazdasági feltételek mellett kereskedelmi forgalomba hozható, amit az is megerősít, hogy amint azt a kérdést előterjesztő bíróság hangsúlyozta, e maradékanyag megfelel a vevő előírásainak, és kereskedelmi ügylet tárgyát képezte.

48 Az első kérdésre tehát azt a választ kell adni, hogy az alapügyben szereplőhöz hasonló anyag, vagyis a tüzelőanyagként értékesített nehézfűtőolaj nem minősül hulladéknak a 75/442 irányelv értelmében, ha azt gazdaságilag előnyös feltételek mellett felhasználják vagy kereskedelmi forgalomba hozzák, és ha előzetes feldolgozási eljárás nélkül tüzelőanyagként ténylegesen felhasználható.

A második kérdésről

49 Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keres választ, hogy a hajótörés következtében véletlenül a tengerbe ömlött nehézfűtőolajat hulladéknak kell-e minősíteni a 75/442 irányelv I. mellékletének Q4 kategóriája értelmében.

A Bíróság elé terjesztett észrevételek

50 A Commune de Mesquernek az az álláspontja, melyhez lényegében a francia és az olasz kormány, valamint a Bizottság is csatlakozott, hogy a tengerbe ömlött, vízzel és üledékkel szükségszerűen összekeveredő szénhidrogéneket a 75/442 irányelv szerinti hulladéknak kell minősíteni.

51 A Total társaságok szerint a szénhidrogének, víz és tengerparti üledék alkotta keverék csak akkor tekinthető hulladéknak, ha fennáll a véletlenül kiömlött szénhidrogénekre vonatkozó ártalmatlanítási vagy hasznosítási kötelezettség, és ha a szénhidrogének szétválaszthatatlanul elegyedtek a vízzel és az üledékkel.

52 A belga kormány azt állítja, hogy az ily módon a tengerbe ömlött terméket nem a 75/442 irányelv szerinti hulladéknak, hanem a polgári jogi felelősségről szóló egyezmény és a FIPOL egyezmény értelmében vett nehézfűtőolajnak kell minősíteni. Az Egyesült Királyság Kormánya – miközben elismeri, hogy az ilyen szénhidrogéneket ezen irányelv szerinti hulladéknak lehet minősíteni – kívánatosnak tartja, hogy a szénhidrogének véletlen tengerbe ömlése kizárólag a polgári jogi felelősségről szóló egyezmény és a FIPOL egyezmény hatálya alá tartozzon, következésképpen a 75/442 irányelv ilyen körülmények között ne legyen alkalmazandó.

A Bíróság válasza

53 Mindenekelőtt emlékeztetni kell arra, hogy a 75/442 irányelv I. melléklete tartalmazza a hulladéknak minősíthető anyagok és tárgyak listáját. E melléklet azonban csak iránymutatás jellegű, a hulladékminősítés mindenekelőtt a birtokos magatartásán és a „megválik” kifejezés jelentésén alapul (lásd a C-1/03. sz., Van de Walle és társai ügyben 2004. szeptember 7-én hozott ítélet [EBHT 2004., I-7613. o.] 42. pontját).

54 Az a körülmény, hogy a 75/442 irányelv „Hulladékkategóriák” című I. melléklete Q4 pontjában a „[k]iömlött, veszendőbe ment, vagy egyéb kárt szenvedett anyagok[at], beleértve bármely, baleset következményeként szennyeződött anyagot, berendezést stb.” említi, csupán valószínűvé teszi, hogy az ilyen anyagok a hulladék fogalmába tartoznak. Önmagában nem teszi lehetővé a parti tengert, majd valamely tagállam tengerpartját szennyező, véletlenül a tengerbe ömlött szénhidrogének hulladékká minősítését (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Van de Walle és társai ügyben hozott ítélet 43. pontját).

55 E körülmények között azt kell megvizsgálni, hogy a szénhidrogének véletlenszerű kiömlése olyan esemény-e, amellyel a birtokos a 75/442 irányelv 1. cikkének a) pontja értelmében a szénhidrogénektől megválik (lásd ebben az értelemben a fent hivatkozott Van de Walle és társai ügyben hozott ítélet 44. pontját).

56 E tekintetben, amennyiben a kérdéses anyag vagy tárgy termelés maradéka, vagyis olyan termék, amelyet önmagában később nem kívántak felhasználni, s azt a birtokos előzetes feldolgozás nélkül nem tudja gazdaságosan újrahasznosítani, tehernek minősül, amelytől birtokosa megválik (lásd a fent hivatkozott Palin Granit ügyben hozott ítélet 32–37. pontját, valamint a fent hivatkozott Van de Walle és társai ügyben hozott ítélet 46. pontját).

57 A talajt és a felszín alatti vizeket szennyező, véletlenül kiömlött szénhidrogénekre vonatkozóan a Bíróságnak már alkalma volt megállapítani, hogy ezek nem minősíthetők feldolgozás nélkül újrahasznosítható termékeknek (a fent hivatkozott Van de Walle és társai ügyben hozott ítélet 47. pontját).

58 Ez a megállapítás érvényes a parti tengert, majd valamely tagállam tengerpartját szennyező, véletlenül a tengerbe ömlött szénhidrogénekre is.

59 Nyilvánvaló ugyanis, hogy a vízbe ömlött vagy vízzel elegyedett, vagy akár üledékkel keveredett szénhidrogén felhasználása vagy kereskedelmi forgalomba hozatala meglehetősen esetleges, mondhatni hipotetikus. Az is nyilvánvaló, hogy még ha el is fogadjuk, hogy az ilyen felhasználás vagy kereskedelmi forgalomba hozatal technikailag megvalósítható, ez mindenesetre olyan előzetes feldolgozási eljárást feltételezne, amely nemcsak a gazdaságos újrahasznosítástól áll távol, de ezen anyag birtokosa számára valójában jelentős pénzügyi terhet jelentene. Ebből következik, hogy a véletlenül a tengerbe ömlött szénhidrogéneket olyan anyagnak kell tekinteni, melyet birtokosa nem kívánt előállítani, és attól szállítása során – akár akaratlanul – „megválik", olyannyira, hogy az ilyen anyagot a 75/442 irányelv értelmében hulladéknak kell minősíteni (lásd ilyen értelemben a fent hivatkozott Van de Walle és társai ügyben hozott ítélet 47. és 50. pontját).

60 Másfelől az említett irányelv alkalmazhatóságát nem kérdőjelezi meg az a körülmény, hogy a szénhidrogének véletlen kiömlése nem valamely tagállam területén következett be, hanem annak kizárólagos gazdasági övezetében.

61 Ugyanis anélkül, hogy nyilatkozni kellene az irányelvnek a hajótörés helyszínére való alkalmazhatóságáról, elegendő rámutatni, hogy a véletlenül kiömlött szénhidrogének szétterültek a tengerpart hosszában, majd elérve a tagállam szárazföldi területét a partra sodródtak.

62 Ebből következik, hogy olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyben bekövetkezett hajótörést jellemezték, a 75/442 irányelv *ratione loci* alkalmazandó.

63 Következésképpen a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a hajótörés következtében véletlenül a tengerbe ömlött szénhidrogének, amelyek vízzel és üledékkel keveredve valamely tagállam partjainál szétterülnek, majd partra sodródnak, a 75/442 irányelv értelmében hulladéknak minősülnek, mivel előzetes feldolgozási eljárás nélkül felhasználásukra vagy kereskedelmi forgalomba hozatalukra nincs lehetőség.

A harmadik kérdésről

64 Harmadik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság arra keres választ, hogy a tartályhajó hajótörésének körülményei között a tengerbe ömlött nehézfűtőolaj termelője és/vagy annak eladója, és az anyagot szállító hajó bérlője kötelezhetők-e a keletkezett hulladék ártalmatlanításához kapcsolódó költségek megfizetésére még akkor is, ha a kiömlött anyagot harmadik személy, a jelen esetben tengeri szállítással foglalkozó vállalkozás szállította?

A Bíróság elé terjesztett észrevételek

65 A Commune de Mesquer szerint az alapügyben a nehézfűtőolaj termelőjét, valamint annak eladóját és a bérlőt a 75/442 irányelv 15. cikkének alkalmazásában az említett anyag tengerbe ömlésével keletkezett hulladék ezen irányelv 1. cikkének b) és c) pontja szerinti termelőjének illetve birtokosának kell tekinteni.

66 A Total társaságok szerint az alapügy körülményei között a 75/442 irányelv 15. cikke sem a nehézfűtőolaj termelőjére, sem annak eladójára, sem az anyagot szállító hajó bérlőjére nem alkalmazható, mivel az említett anyagot hulladékká változtató baleset időpontjában ezen anyagot harmadik személy szállította. Másfelől e rendelkezés nem alkalmazható a nehézfűtőolaj termelőjére sem csupán azon az alapon, hogy ő termelte azt a terméket, amelyből a hulladék létrejött.

67 A francia kormány, amelyhez részben az olasz kormány és a Bizottság is csatlakozott, azon az álláspontón van, hogy a nehézfűtőolaj termelője és/vagy annak eladója, és az anyagot szállító hajó bérlője csak akkor tekinthetők az említett anyag tengerbe

ömlésével keletkező hulladék termelőjének és/vagy birtokosának, ha a nehézfűtőolaj-szállítmányt hulladékká változtató hajótörést olyan cselekmények idézik elő, amelyek alkalmasak az említett személyek felelősségének megállapítására. A Bizottság hozzáteszi, hogy a fűtőolajhoz hasonló termék előállítója, nem tekinthető a termék szállítása során bekövetkezett baleset folytán létrejött hulladéknak a 75/442 irányelv 1. cikkének b) és c) pontja értelmében vett „termelőjének" és/vagy „birtokosának" csupán azért, mert a terméket ő termelte. Mindazonáltal a termelő az irányelv 15. cikkének második francia bekezdése értelmében köteles viselni a hulladék ártalmatlanításának költségeit, mint „annak a terméknek a gyártója, amiből a hulladék származott".

68 A belga kormány szerint kizárt a 75/442 irányelv alkalmazása, mivel a polgári jogi felelősségről szóló nemzetközi egyezmény az irányadó. Ugyanígy az Egyesült Királyság Kormánya is azon a véleményen van, hogy a Bíróságnak nem szükséges válaszolnia e kérdésre, mivel az alapügy a nehézfűtőolaj tengerbe ömléséért fennálló felelősség kérdésére vonatkozik.

A Bíróság válasza

69 Tekintettel a 75/442 irányelvnek a harmadik preambulumbekezdésben megfogalmazott célkitűzésére, a 15. cikk második francia bekezdése kimondja, hogy az alapügyhöz hasonló körülmények között a szennyező fizet elvvel összhangban a hulladék ártalmatlanításának költségeit a hulladék korábbi birtokosai kötelesek viselni, vagy annak a terméknek a gyártója, amiből a hulladék származott.

70 A 75/442 irányelv 8. cikke értelmében bármely „hulladékbirtokos" köteles átadni hulladékát kezelésre egy magán vagy közületi hulladékgyűjtőnek, vagy egy olyan vállalkozásnak, amely az ezen irányelv II. A. vagy II. B. mellékletében felsorolt műveleteket végzi, vagy saját maga biztosítani a hulladék hasznosítását vagy ártalmatlanítását ezen irányelv rendelkezéseivel összhangban (a C-494/01.sz., Bizottság kontra Írország ügyben 2005. április 26-án hozott ítélet [EBHT 2005., I-3331. o.] 179. pontja).

71 A fent említett rendelkezésekből az következik, hogy a 75/442 irányelv megkülönbözteti a hasznosítási vagy ártalmatlanítási műveletek tényleges elvégzését, melyre az irányelv bármely „hulladékbirtokost” kötelez, legyen az termelő vagy birtokos, az ilyen műveletekkel kapcsolatban felmerülő költségek viselésétől, amelyre az irányelv a szennyező fizet elvvel összhangban azokat kötelezi, akiktől a hulladék ered, legyenek azok hulladékbirtokosok vagy a hulladék korábbi birtokosai, vagy annak a terméknek a gyártója, amiből a hulladék származott (lásd a fent hivatkozott Van de Walle és társai ügyben hozott ítélet 58. pontját).

72 E tekintetben az EK 174. cikk (2) bekezdése első albekezdésének második mondatában és a 75/442 irányelv 15. cikkében megfogalmazott szennyező fizet elv alkalmazása hiúsulna meg, ha az ilyen, a hulladék létrehozásában érintett személyek kibújhatnának ezen irányelvben előírt pénzügyi kötelezettségeik alól annak ellenére, hogy egyértelműen bizonyított az – akár akaratlanul – a tengerbe ömlött, és valamely tagállam tengerparti területének szennyeződését előidéző szénhidrogének eredete.

– A „birtokos” és a „korábbi birtokos” fogalmáról

73 A Bíróság a benzinkút tárolóberendezéseiből véletlenül kiszivárgott, a benzinkút által a saját üzemeltetésével kapcsolatos szükségletek fedezése céljából vásárolt szénhidrogénekre vonatkozóan kimondta, hogy e szénhidrogének a benzinkút üzemeltetőjének birtokában voltak. A Bíróság megállapította, hogy ebben az összefüggésben azt a személyt, aki saját tevékenysége szükségletei érdekében tárolta a szénhidrogéneket, amikor azok hulladékká váltak, úgy lehet tekinteni, mint aki a hulladékot a 75/442 irányelv 1. cikkének b) pontja értelmében „termelte”. Ugyanis az ilyen benzinkút üzemeltetőjét, aki egyidejűleg e hulladék termelője és birtokosa, a hulladék birtokosának kell tekinteni ezen irányelv 1. cikkének b) pontja értelmében (lásd a fent hivatkozott Van de Walle és társai ügyben hozott ítélet 59. pontját).

74 Ugyanígy a véletlenül a tengerbe ömlött szénhidrogének esetében is meg kell állapítani, hogy az említett szénhidrogéneket szállító hajó tulajdonosa lényegében birtokolja azokat, közvetlenül mielőtt hulladékká változnának. Ilyen körülmények között az említett hajó tulajdonosát úgy lehet tekinteni, mint aki az említett hulladékot a 75/442 irányelv 1. cikkének b) pontja értelmében termelte, és ennek alapján ezen irányelv 1. cikkének c) pontja szerinti „birtokosnak” lehet minősíteni.

75 Ugyanakkor, az említett irányelv nem zárja ki, hogy bizonyos esetekben a hulladékártalmatlanítással kapcsolatban felmerülő költségek egy vagy több korábbi birtokost terheljenek (lásd a fent hivatkozott Van de Walle és társai ügyben hozott ítélet 57. pontját).

– A hulladékártalmatlanítás költségeinek viselésére köteles személyek meghatározásáról

76 Az alapügyben az a kérdés merül fel, hogy az árut a végső címzettnek eladó, és emiatt az utóbb a tengeren megsérült hajót kibérlő személy szintén „birtokosnak” tekinthető-e a kiömlött hulladék ilyen „korábbi” birtoklása címén. Másfelől a kérdést előterjesztő bíróság arra keres választ, hogy azon termék gyártója, amiből a hulladék származott, szintén kötelezhető-e az így keletkezett hulladék ártalmatlanítása költségeinek viselésére.

77 E tekintetben a 75/442 irányelv 15. cikke kimondja, hogy személyek meghatározott kategóriái, a jelen esetben a „korábbi birtokosok”, vagy „annak a terméknek a gyártója, amiből a hulladék származott”, kötelezhetők a szennyező fizet elvvel összhangban a hulladékártalmatlanítás költségeinek viselésére. E pénzügyi kötelezettség tehát amiatt terheli őket, mert hozzájárultak az említett hulladék létrehozásához, és adott esetben az abból származó szennyezés veszélyéhez.

78 Ennélfogva a tartályhajó hajótörése következtében véletlenül a tengerbe ömlött szénhidrogénekkel kapcsolatban a nemzeti bíróság megállapíthatja, hogy e szénhidrogének eladója és az azt szállító hajó bérlője „hulladékot termelt", ha e bíróság az egyedül általa mérlegelendő tényállás fényében arra a következtetésre jut, hogy ezen eladó-bérlő hozzájárult a hajótörés által okozott szennyezés bekövetkeztének kockázatához, különösen azáltal, hogy nem tett az ilyen esemény megelőzésére irányuló, a hajó kiválasztására vonatkozó intézkedéseket. Ilyen körülmények között ezen eladó-bérlő a 75/442 irányelv 15. cikke második francia bekezdésének első része alkalmazásában a hulladék korábbi birtokosának tekinthető.

79 Amint az a jelen ítélet 69. pontjában szerepel, az alapügyben szereplőhöz hasonló körülmények között a 75/442 irányelv 15. cikkének második francia bekezdése a „vagy" kötőszó használatával azt mondja ki, hogy a hulladékártalmatlanítás költségeit vagy a „korábbi birtokosoknak" kell viselniük, vagy azon „termék gyártój[ának], amelyből a [szóban forgó] hulladék származott".

80 E tekintetben az EK 249. cikkel összhangban a 75/442 irányelv címzett tagállamai – miközben a forma és az eszköz megválasztása a hatáskörükben marad – kötelesek a kitűzött cél elérésére, melyet a hulladékmegsemmisítéshez kapcsolódó költségek jelentette pénzügyi teher viselése jelent. Következésképpen kötelesek biztosítani, hogy nemzeti jogrendszerük lehetővé tegye vagy a korábbi birtokosoknak, vagy azon termék gyártójának, amelyből a hulladék származik, az említett költségek viselésére kötelezését.

81 Ahogyan arra a főtanácsnok indítványának 135. pontjában rámutatott, a 75/442 irányelv 15. cikkével nem összeegyeztethetetlen, hogy a tagállamok az idevágó nemzetközi kötelezettségvállalások alkalmazásával – amilyen a polgári jogi felelősségről szóló egyezmény és a FIPOL egyezmény – előírják, hogy a hajó tulajdonosa és annak bérlője a szénhidrogének tengerbe ömlésével okozott kárért legfeljebb a hajó űrtartalmához és/vagy a gondatlan magatartásukhoz kapcsolódó különleges körülményekhez viszonyított mértékben feleljenek. E rendelkezéssel az sem összeegyeztethetetlen, hogy az említett nemzetközi kötelezettségvállalások alkalmazásában minden egyes káreseményre vonatkozóan meghatározott legmagasabb összeg erejéig a FIPOL-hoz hasonló kártalanítási alap vállalja át a 75/442 irányelv 1. cikkének c) pontja szerinti „birtokosok" helyett a véletlenül a tengerbe ömlött szénhidrogénekből keletkezett hulladék ártalmatlanításának költségeit.

82 Mindazonáltal ha kiderül, hogy a szénhidrogének véletlen tengerbe ömlésekor keletkezett hulladék ártalmatlanításának költségeit az említett alap nem vállalja át, vagy az adott káreseményre előírt felső határ kimerítése miatt nem vállalhatja át, és ha a felelősség említett korlátozása vagy a felelősség alóli mentesülés miatt a tagállam jogrendszere – ideértve a nemzetközi egyezményekből eredő szabályozást is – megakadályozza, hogy e költségeket a hajó tulajdonosa és/vagy bérlője viselje még abban az esetben is, ha e személyek a 75/442 irányelv 1. cikkének c) pontja értelmében „birtokosnak" tekintendők, akkor az ilyen nemzeti jogrendszernek ezen irányelv megfelelő átültetése érdekében lehetővé kellene tennie, hogy az említett költségeket azon termék gyártója viselje, amelyből az így kiömlött hulladék származik. Mindazonáltal „a szennyező fizet" elvvel összhangban az ilyen gyártó csak akkor kötelezhető a költségek viselésére, ha tevékenységével hozzájárult a hajótörés okozta szennyezés bekövetkezésének veszélyéhez.

83 E tekintetben a tagállamok azon kötelezettsége, hogy minden szükséges intézkedést megtegyenek annak érdekében, hogy elérjék az irányelvben előírt célokat, jogilag kötelező erejű, amint ezt az EK 249. cikk harmadik albekezdése és maga az irányelv is előírja. Ez a minden általános és különleges intézkedés meghozatalára vonatkozó kötelezettség – hatáskörük keretén belül – érvényes a tagállamok minden hatóságára, beleértve a bírói hatáskörrel rendelkező hatóságokat is (lásd a C-106/89. sz. Marleasing-ügyben 1990. november 13-án hozott ítélet [EBHT 1990., I-4135. o.] 8. pontját, valamint a fent hivatkozott Inter-Environnement Wallonie ügyben hozott ítélet 40. pontját).

84 Ebből következik, hogy a nemzeti jog alkalmazása során – akár az irányelvet vagy a tagállam által aláírt nemzetközi egyezmény rendelkezését megelőzően, akár az azt követően alkotott rendelkezésekről van szó –, a nemzeti jog értelmezésére hivatott bíróságnak annak érdekében, hogy elérje az irányelv által kívánt eredményt, és ily módon megfeleljen az EK 249. cikk harmadik bekezdésének, mindent meg kell tennie azért, hogy e feladatát az irányelv szövege és célja alapján lássa el (lásd ilyen értelemben a fent hivatkozott Marleasing-ügyben hozott ítélet 8. pontját).

85 Másfelől a Közösséget, a Total társaságok tárgyaláson elhangzott állításával szemben, nem köti sem a polgári jogi felelősségről szóló egyezmény, sem a FIPOL egyezmény. Ugyanis egyrészt a Közösség nem csatlakozott az említett nemzetközi megállapodásokhoz, másrészt a Közösség sem úgy nem tekinthető, mint ami helyettesíti

a tagállamait – márcsak azért sem, mert azok nem is mind részesei ezen egyezményeknek (lásd analógia útján a C-379/92. sz. Peralta-ügyben 1994. július 14-én hozott ítélet [EBHT 1994., I-3453. o.] 16. pontját, valamint a C-308/06. sz., Intertanko és társai ügyben 2008. június 3-án hozott ítélet [EBHT 2008., I-4057. o.] 47. pontját) – sem pedig úgy, mint amit az említett megállapodások közvetetten kötnek az Egyesült Nemzetek Montego Bay-ben, 1982. december 10-én aláírt, 1994. november 16-án hatályba lépett és az 1998. március 23-i 98/392/EK tanácsi határozattal (HL L 179., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 4. fejezet, 3. kötet, 260. o.) jóváhagyott Tengerjogi Egyezményének 235. cikkénél fogva, amely rendelkezés (3) bekezdése – ahogyan arra a francia kormány a tárgyalás során rámutatott – arra korlátozódik, hogy az említett egyezményben részes felek között kölcsönös együttműködési kötelezettséget írjon elő.

86 Ráadásul a tagállamokat a FIPOL egyezmény 2003. évi jegyzőkönyvének a Közösség érdekében történő aláírására vagy az ahhoz való csatlakozásra felhatalmazó 2004/246 határozatra vonatkozóan elegendő megállapítani, hogy e határozat és az említett 2003. évi jegyzőkönyv az alapügy tényállására nem alkalmazandó.

87 Igaz, hogy a 2004/35 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében kifejezetten kimondja, hogy az irányelv nem alkalmazandó olyan esemény vagy tevékenység esetén, amelynek tekintetében a felelősség vagy a kártérítés a IV. mellékletben felsorolt nemzetközi okmányok bármelyikének alkalmazási körébe tartozik, amely melléklet megemlíti a polgári jogi felelősségről szóló egyezményt és a FIPOL egyezményt is. A közösségi jogalkotó ugyanis – ahogyan azt ezen irányelv 10. preambulumbekezdésében ki is mondja – szükségesnek tartotta az idevágó nemzetközi egyezmények figyelembevételét, amelyek átfogóbban és szigorúbban szabályozzák az ezen irányelv alkalmazási körébe tartozó tevékenységek gyakorlását.

88 Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy a 75/442 irányelv – ideértve annak a 2006/12 irányelvvel kodifikált változatát is – nem tartalmaz hasonló rendelkezést.

89 A fenti megfontolásokra tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 75/442 irányelv 15. cikkének alkalmazásában a szénhidrogének véletlen, valamely tagállam tengerpartjának szennyeződését előidéző tengerbe ömlésére vonatkozóan:

– a nemzeti bíróság megállapíthatja, hogy e szénhidrogének eladója és az azt szállító hajó bérlője a 75/442 irányelv 1. cikkének b) pontja értelmében „hulladéktermelő", azaz ugyanezen irányelv 15. cikke második francia bekezdésének első része alkalmazásában „korábbi birtokos", ha e bíróság az egyedül általa mérlegelendő tényállás fényében arra a következtetésre jut, hogy ezen eladó-bérlő hozzájárult a hajótörés által okozott szennyezés bekövetkeztének kockázatához, különösen azáltal, hogy nem tett az ilyen esemény megelőzésére irányuló, a hajó kiválasztására vonatkozó intézkedéseket;

– ha kiderül, hogy a szénhidrogének véletlen tengerbe ömlésekor keletkezett hulladék ártalmatlanításának költségeit az említett alap nem vállalja át, vagy az adott káreseményre előírt felső határ kimerítése miatt nem vállalhatja át, és ha a felelősség említett korlátozása vagy a felelősség alóli mentesülés miatt a tagállam jogrendszere – ideértve a nemzetközi egyezményekből eredő szabályozást is – megakadályozza, hogy e költségeket a hajó tulajdonosa és/vagy bérlője viselje még abban az esetben is, ha e személyek a 75/442 irányelv 1. cikkének c) pontja értelmében „birtokosnak" tekintendők, akkor az ilyen nemzeti jogrendszernek az irányelv 15. cikke megfelelő átültetésének érdekében lehetővé kellene tennie, hogy az említett költségeket azon termék gyártója viselje, amelyből az így kiömlött hulladék származik. Mindazonáltal a szennyező fizet elvvel összhangban az ilyen gyártó csak akkor kötelezhető a költségek viselésére, ha tevékenységével hozzájárult a hajótörés okozta szennyezés bekövetkezésének veszélyéhez.

A költségekről

90 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

1) A tüzelőanyagként értékesített, és a veszélyes hulladékokról szóló, 1991. december 12-i 91/689/EGK tanácsi irányelv által meghatározott kategóriákba nem tartozó nehézfűtőolaj nem minősül hulladéknak az 1996. május 24-i 96/350/EK bizottsági határozattal módosított, a hulladékokról szóló 1975. július 15-i 75/442/EGK tanácsi irányelv 1. cikkének a) pontja értelmében, ha azt gazdaságilag előnyös feltételek mellett felhasználják vagy kereskedelmi forgalomba hozzák, és ha előzetes feldolgozási eljárás nélkül tüzelőanyagként ténylegesen felhasználható.

2) A hajótörés következtében véletlenül a tengerbe ömlött szénhidrogének, amelyek vízzel és üledékkel keveredve valamely tagállam partjainál szétterülnek, majd partra sodródnak, a 96/350 határozattal módosított 75/442 irányelv 1. cikkének a) pontja értelmében hulladéknak minősülnek, mivel előzetes feldolgozási eljárás nélkül felhasználásukra vagy kereskedelmi forgalomba hozatalukra nincs lehetőség.

3) A 96/350 határozattal módosított 75/442 irányelv 15. cikkének alkalmazásában a szénhidrogének véletlen, valamely tagállam tengerpartjának szennyeződését előidéző tengerbe ömlésére vonatkozóan:

– a nemzeti bíróság megállapíthatja, hogy e szénhidrogének eladója és az azt szállító hajó bérlője a 75/442 irányelv 1. cikkének b) pontja értelmében „hulladéktermelő”, azaz ugyanezen irányelv 15. cikke második francia bekezdésének első része alkalmazásában „korábbi birtokos”, ha e bíróság az egyedül általa mérlegelendő tényállás fényében arra a következtetésre jut, hogy ezen eladó bérlő hozzájárult a hajótörés által okozott szennyezés bekövetkeztének kockázatához különösen azáltal, hogy nem tett az ilyen esemény megelőzésére irányuló, a hajó kiválasztására vonatkozó intézkedéseket;

– ha kiderül, hogy a szénhidrogének véletlen tengerbe ömlésekor keletkezett hulladék ártalmatlanításának költségeit az említett alap nem vállalja át, vagy az adott káreseményre előírt felső határ kimerítése miatt nem vállalhatja át, és ha a felelősség említett korlátozása vagy a felelősség alóli mentesülés miatt a tagállam jogrendszere – ideértve a nemzetközi egyezményekből eredő szabályozást is – megakadályozza, hogy e költségeket a hajó tulajdonosa és/vagy bérlője viselje még abban az esetben is, ha e személyek a 75/442 irányelv 1. cikkének c) pontja értelmében „birtokosnak" tekintendők, akkor az ilyen nemzeti jogrendszernek ezen irányelv 15. cikke megfelelő átültetésének érdekében lehetővé kellene tennie, hogy az említett költségeket azon termék gyártója viselje, amelyből az így kiömlött hulladék származik. Mindazonáltal a szennyező fizet elvvel összhangban az ilyen gyártó csak akkor kötelezhető a költségek viselésére, ha tevékenységével hozzájárult a hajótörés okozta szennyezés bekövetkezésének veszélyéhez.

Aláírások